

Karoliny Eszter

Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Európai Dokumentációs Központ

European Information Association (EIA) – az Európai Unióval kapcsolatos információt szolgáltatók szervezete

A European Information Association (EIA) 2004. április 26–27-én tartotta 13., éves konferenciáját: *A changing Europe: challenges and opportunities for the Information Professional* (Változó Európa: kihívások és lehetőségek az információs szakember számára) címmel, Edinburghban. Az itt hallottak és az európai uniós tájékoztatás nem múló jelentősége miatt is érdemes a szervezetet bemutatni.

A szervezet

A European Information Association az európai uniós tájékoztatással szakmai szinten foglalkozók nemzetközi szervezete. Az EIA elődjét, az Európai Dokumentációs Központok (EDK)¹ Könyvtárosainak Szövetségét (Association of EDC Librarians = AEDCL) az 1980-as évek elején, tehát alig néhány évvel az ország Európai Közösségekhez való csatlakozása után alapították az Egyesült Királyságban. A szervezet célja már ekkor is az volt, hogy emelje az Európai Unióval kapcsolatos tájékoztatás színvonalát, és megkönnyítse a szakajtájékoztatók munkáját. Az Európai Információs Központok (EIK)² és más tájékoztatói hálózatok (pl. Info Point-Europe hálózat) megjelenése az uniós kommunikációs szinten a szervezet gyökeres átalakulását hozta: 1990-ben megalakult az EIA, melynek tagjai az EDK-n kívül közművelődési, egyetemi könyvtárak, különböző szervezetek információs egységei, EIK, ügyvédi irodák, helyi önkormányzatok, kiadók és más cégek egyaránt. A másik jelentős változás a szervezet nemzetközivé válása volt: a jelenlegi négyszáz körüli tagság nagy része az Egyesült Királyságon kívüli szervezet.

Az EIA Alapokmányában lefektetett alapvető célja az EU-val kapcsolatos tájékoztatás összehangolása és javítása. Ezt a célt többek között a regionális, nemzeti és európai szintű tapasztalatcserének lehetőségének biztosításával éri el. Ennek formája az évente szervezett konferenciáktól – ahol a témakör nemzetközileg elismert szakértőinek előadásai mellett a workshopokon egymástól is tanulhatnak a résztvevők – egészen a napi kapcsolatot lehetővé tevő Eurotalk nevű e-mailes fórumig terjed. Ez utóbbi konkrét kérdések megoldására szol-

gál mások tapasztalatainak, segítségének felhasználásával. Az EIA hatékony érdekképviselő tag-sága – és közvetetten minden uniós tájékoztató szakember – számára azzal, hogy állandó kapcsolatot tart fenn az Európai Unió intézményeivel, s e kapcsolatokban is képviseli az információs szakemberek véleményét, feltárja munkájuk esetleges nehézségeit. Felleptek például akkor, amikor az EDK számára megszűnt az EU hivatalos lapjának (*Official Journal of the European Union*) kedvezményes előfizetése.

A szervezet oktatási programja az unióval kapcsolatos és uniós információs szolgáltatások hatékonyabb felhasználását segíti elő. E program keretében legtöbbször fél- vagy egynapos kurzusokat szerveznek az uniós tájékoztatással még ismerkedő kollégák számára leghasznosabb, bevezető szintű általános képzéstől kezdve a specializált, egyetlen témakörre vagy adatbázisra koncentrált oktatásig, amely a leggyakorlottabbak számára is kínál új ismereteket. Az EIA céljai közé tartozik továbbá az EU dokumentumainak és kiadványainak bibliográfiai kutatása, az unióval kapcsolatos irodalom tanulmányozása és e tudás fejlesztése, valamint együttműködés minden olyan szervezettel, amely hasonló célokra jött létre.

A fentiekén kívül az EIA tevékenységei közé tartozik olyan kiadványok megjelentetése is, amelyek segítik az Európai Unió ügyeiben való könnyebb tájékozódást. Ezek is széles skálán mozognak: a pár lapos, konkrét problémákat (speciális, uniós joganyagok keresését) bemutató – s éppen ezért

¹ European Documentation Centres = EDC

² European Information Centres = EIC

jól használható – „How to...” sorozat tagjaitól kezdve az összefoglaló, elemző művekig. Mint a többi tevékenységi területen, itt is az a szemlélet érvényesül, hogy a magasabb színvonalú tájékoztatást a tudás és a tapasztalatok megosztásával lehet elérni.

A szervezet nemcsak maga törekszik ennek a filozófiának a megvalósítására, hanem igyekszik azt másokban is felfedezni és értékelni. Éppen ezért évente díjazza azokat a személyeket, akik sokat tettek az európai uniós tájékoztatásért, valamint egy nyomtatott és egy elektronikus művet, amely e célt kiemelkedően szolgálja. 2003-ban a díjazottak Wiktor Pozniak, a natolini College of Europe EDK könyvtárosa, és Barbara Sloan, az Európai Bizottság washingtoni delegációjának könyvtárvezetője voltak. A nyomtatott dokumentumok közül az Egyesült Királyság Lordok Házának Európai Uniós Bizottsága által kiadott 31. jelentést (*Reforming Comitology*, ISBN 0-10-442452-4), az elektronikus források körében pedig a Bizottság Bel- és Igazságügyi Együttműködési Főigazgatósága által működtetett *European Judicial Network in civil and commercial matters* (http://europa.eu.int/comm/justice_home/ejn/index_en.htm) adatbázist találták díjazásra méltónak.

Az EIA tagja lehet minden magánszemély vagy szervezet, amely európai uniós információt szolgáltat, vagy e szolgáltatások használatában érdekelt. Az éves tagdíj ellenében a tagok megkapják az EIA havonta megjelenő hírlevelét, a *Focust*, amely nemcsak a szervezet legfrissebb híreibe nyújt betekintést, hanem az uniós információ változó világába is. Használhatják a már említett Eurotalkot, ezenkívül kedvezményesen vehetnek részt az EIA által szervezett oktatásokon, rendelhetik meg a szervezet kiadványait, sőt más kiadónál is számíthatnak kedvezményekre. A legnagyobb előny azonban a szinte korlátlan partnerkeresési és információcserélési lehetőség, az, hogy a szervezet keretein belül a hasonló információs igényeket kielégítő szakemberekkel teremthetünk kapcsolatot, okulhatunk egymás tapasztalataiból, a – feltűnően hasonló – problémákra adott megoldásokból.

A konferencia

Többek között erre – a tapasztalatcsere lehetőségének megteremtésére – is szolgált az EIA 2004. évi konferenciája. Nem ez volt azonban az egyetlen cél. A résztvevők öt előadást hallgathattak

meg, olyan előadóktól, akik az „új” és a „rég” uniós tagállamok, valamint az EU egy-egy intézményének információs politikájában töltenek be fontos szerepet. Így hallhattunk a Cseh Köztársaság európai uniós kommunikációs stratégiájáról, amely nagyrészt természetesen a csatlakozásra való felkészítésből állt; Dánia sajátos helyzetéről – itt ugyanis az uniós intézményeivel szemben érzett általános bizalmatlanság miatt a Folketing, a nemzeti parlament szolgáltatja az állampolgároknak az uniós információ javát –; valamint az Írországból kialakított, pártok és civil szervezetek részvételén alapuló *Nemzeti Európa Fórumról* (*National Forum on Europe*), amely a hírhedt lett, és 2002-ben megismételt 2001-es népszavazás után jött létre, hogy az uniós ügyek társadalmi vitájának teret adjon. Ezenkívül négy, az uniós tájékoztatásban dolgozók számára hasznos workshopon is részt vehettek a megjelentek. Itt lehetőség volt arra is, hogy a témákat ne csak az előadóktól ismerjék meg, hanem egy irányított beszélgetés keretében saját gondolataikat, tapasztalataikat, véleményüket is elmondhassák. A workshopok a következő témákkal foglalkoztak:

Üzleti és kereskedelmi információ az új Európában

Elsősorban az új tagállamokban befektetési lehetőségeket, üzleti partnereket keresők számára hasznos információkat szolgáltat az Európai Bizottság honlapjának a bővítésről szóló része (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/candidate.htm>). A frissen csatlakozott országokról szóló alapvető információk mellett ezen országok hivatalos és más hasznos honlapjaihoz vezető ugrópontok (linkek) is elérhetők itt. Az információk általában megbízhatóak, de frissességüket, aktualitásukat érdemes ellenőrizni. Jó példa a hazai cégek külföldi kapcsolatainak elősegítésére az Egyesült Királyság *Trade & Investment* (kereskedelem és befektetés) honlapja (<http://195.172.88.77/background.htm>), amely országonként és gazdasági szektoronként is csoportosítva nélkülözhetetlen információkat szolgáltat a potenciális partnerekről, befektetési lehetőségekről. Az oldalon lehetőség van arra is, hogy speciális kérdéseinket e-mailen tegyük fel az adott területtel foglalkozó szakembernek. Az egyes országokkal kapcsolatban érdemes felkeresni a saját maguk által üzemeltetett, a saját kereskedelmi és befektetési lehetőségeikkel foglalkozó portálokat (ezeknek általában angol és német nyelvű verziója is működik). Hasznos lehet a nagykövetségek vagy állami szervek honlapjainak tanulmányozása is.

Szociális kérdések és állampolgárság az új Európában

Az EU aktuális, a szociális kérdések körébe tartozó témáiról (ide sorolható tág értelemben a személyek szabad áramlása, az állampolgárság, a bevándorlási és menekültpolitika, az oktatásügy, a terrorizmus elleni harc, valamint a személyiségi jogok összeegyeztetésének problémája is) az alapvető információ legjobb forrása az Európai Unió honlapja, az *EUROPA* szerver (<http://europa.eu.int>). A honlapon egyszerű kereséssel érhetők el a tájékoztatásul szolgáló oldalak a témakör nagy változást hozó eseményeiről: az Európai Unió Alapjogi Chartájának elfogadásáról, az unió Alkotmányszerződésének tervezetéről, a csatlakozástól és az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez való esetleges csatlakozásról. A témában hasznos információkkal szolgál az említett, 2003-ban az EIA által díjazott European Judicial Network adatbázis is.

Együtműködés és tapasztalatcsere

Miért érdemes a gazdasági szereplőkön kívül – vagy mellettük – az uniós tájékoztatásban működő szervezeteknek is részt venniük nemzetközi projekteken, s hogyan is kezdjünk hozzá, ha már elszántuk magunkat? Az együtműködés számtalan előnyét senkinek sem kell bemutatni: a könnyebb finanszírozás (különös tekintettel a nemzetközi együtműködést feltételként előíró pályázatokra), az igénybe vehető tapasztalatok szélesebb köre, az idegen kultúrák megismerése, az utazás, a kapcsolatépítés lehetősége csak néhány közülük. Jóval nehezebb belevágni egy projektbe, és partnereket találni hozzá: mindkét előadó megerősítette, hogy ördögi kör működik ezen a téren, aki ugyanis már részt vett egy-egy sikeres projektben, azt mások keresik meg az együtműködésre való felkéréssel, de aki először próbálkozik, nehezebben talál partnereket. Ezért alapvető tanács, hogy az együtműködési javaslatokra csak alapos megfontolás után lehet nemet mondani – az első válasz mindig igen legyen.

Érdemes a nemzeti vagy nemzetközi érdekképviselői szervezeteket is felhasználni a partnerkeresésben, s tartani a kapcsolatot a más események kapcsán megismert, lehetséges partnerekkel. Ha pedig sikerült együtműködő társakat találni, és sikeres volt a benyújtott pályázat, indulhat a valódi együtműködés, amely – minden tapasztalt szakember szerint – megéri a kezdeti nehézségeket, hiszen mind anyagilag, mind egyéb szempontból rendkívül jövedelmező.

Praktikus válaszok az új Európa kihívásaira

Ez, a jelentőségében nem, de a felsorolásban utolsó workshop kifejezetten az uniós tájékoztatást végzők sajátos igényeiről, problémáiról, és az ezekre talált – vagy várt – megoldásokról szólt. Szinte mindenkire egyformán nehezedik az EU-val kapcsolatos információ egyre növekvő mennyisége, amely a tárolástól kezdve a visszakeresésen át a – legalább felületes – megismerésig minden folyamatot fokozatosan tesz szinte lehetetlenné. Ezt a lineáris növekvést kiegészítik az olyan nagyobb ugrások, mint az új politikák, vagy új tagállamok megjelenése, amikor az információ mennyisége hirtelen nő meg. Áldás és átok egyben az elektronikusan (sőt: kizárólag elektronikusan) hozzáférhető információ növekvő mennyisége: megkönnyíti a tárolást és a keresést is, de sosem lehetünk biztosak abban, hogy az interneten pillanatnyilag elérhető anyagok később is hozzáférhetőek lesznek, ezenkívül, mint azt egy résztvevő némi keserűséggel megfogalmazta, ez az, ami miatt nemsokára mindannyian megvakulunk. Az uniós adatokat, dokumentumokat tartalmazó adatbázisok számának növekedése sem egyértelmű előny, különösen az egységes keresési kritériumok, egy átfogó tárgyszórendszer hiánya miatt. Az adatbázisok számának növekedése különösen azoknak jelent gondot, akik nem nap mint nap használják őket (hiszen a rendszeres felhasználók általában kiforrott keresési stratégiával rendelkeznek), s minden alkalommal valamilyen újdonsággal találkoznak. Problémaként merült fel még, hogy bár az EU-s tájékoztatók számára szervezett (vagy számukra is hasznos) alapszintű képzésekből – legalábbis nemzetközi szinten – már nincs hiány, a továbbképzési lehetőségek, az adatbázisok gyakorlott használóinak szóló tanfolyamok száma kevés. Ahhoz képest, hogy mekkora a haszna egy-egy olyan találkozóknak, melyen a szakma képviselői egymás között megbeszélhetik a legújabb fejleményeket, megismerhetik mások véleményét, ötleteit, tanulhatnak a gyakorlottabbaktól, kevés a lehetőség az efféle összejövetelekre.

Mi a megoldás ezekre a problémákra? Az általános vélemény az volt, hogy az EIA és a hozzá hasonló szervezetek sokat tehetnek szinte minden téren. Az EU-tájékoztatási specialisták gyakorlatára építhetnek az oktatási, képzési programok; a szervezet önmagában is nagyszerű teret ad a tapasztalatcsere, találkozó szervezésére, partnerkeresésre; a szakemberek nagyobb csoportjának feladata lehetne a szükséges „egységesítés” kritériumainak meghatározása is. Azokban az ese-

tekben pedig, amikor „magasabb szinten”, az uniós intézmények vagy kormánysszervek előtt kell képviselni az uniós tájékoztatók érdekeit, egy nemzetközi szervezet véleménye nagyobb súlyt képviselhet, mint az általa képviseltek egyenként.

Következtetések, avagy az uniós tájékoztatás jövője

Az európai uniós tájékoztatásban dolgozók számára nem jelenthet meglepetést az a megállapítás, hogy a csatlakozással munkájuk jelentősége nem vész el, csak teendők alakulhatnak át. Hogy pontosan mi fog megváltozni, nehéz megjósolni, elsősorban azért, mert az uniós tájékoztatás nem egyetlen, szervezett terv végrehajtása (és ez így is van rendjén), hanem rengeteg különböző elemből álló halmaz, amelyben megtalálható a napi hírek által közvetített, gyakran kétes pontosságú és/vagy politikailag színezett közleményektől kezdve a konkrét kérdések professzionális, tényszerű megválaszolásával foglalkozó információs hálózatokig sokféle tényező. A halmaz egységei pedig nemcsak az állampolgárok tudására, hanem egymásra is hatnak – a gond az, hogy nem egyenlő arányban. Amíg a politikai élet szereplőinek megnyilvánulásai (nem is beszélve döntéseikről) naponta befolyásolják az EU-s tájékoztatók teendőit, addig a szakértők szava nem mindig jut el azokra a fórumokra, ahol ezek a döntések kialakulnak. Ezen a helyzeten változtatni csak a szaktájékoztatást vég-

zők összefogásával lehet – erre jó példát mutat az EIA.

Az érdekek képviselése azonban nem az egyetlen, amit egy nemzetközi szervezet tehet a tagjaiért. A csatlakozás által hozott változások egyike mindenképpen az, hogy a tájékoztatók többé nem egy előkészítő, a „nagy napra” koncentráló tájékoztatási politika végrehajtói, hanem a mindennapi életben előforduló problémák megoldásában folyamatosan segítenek. A változás elsősorban nem az, hogy eddig nem volt szükség mindennapi kérdések megválaszolására, hanem az, hogy eltűnik a szenzáció jelleg, amely eddig sokat könnyített a tájékoztatásban (az érdeklődés fenntartásával), de meg is nehezítette azt (tévhitek, hamis információk terjesztésével). Ezt a változást más országok EU információs hálózatának működtetői már átértékelték: érdemes lenne átvenni tőlük az erre adott, jónak bizonyult válaszokat, nem is beszélve az esetleges ballépések elkerüléséről. A tapasztalatcsere nemcsak egyirányú lehet: az új tagállamok tájékoztatói is rendelkeznek olyan sajátos ismeretekkel, amelyekre a régieknek van szükségük. Ezért is célszerű a tájékoztatók nemzetközi összefogásának segítése, az e célra létrejövő szervezetek munkájának megismerése, támogatása, a tagság, s az aktív részvétel tevékenységükben.

További információ: www.eia.org.uk

Beérkezett: 2004. VI. 18-án.

Digitális jogkezelés a MATISZ keretében működő Adatbázis Jogvédő Egyesületben

A Magyar Tartalomipari Szövetség (MATISZ) keretén belül működő Adatbázis Jogvédő Egyesület beindítja digitális jogkezelési tevékenységét (*Digital Right Management Services = DRMS*) a jelentős ráfordítással létrehozott (hír-, újság-, folyóirat-, gazdasági, jogi, cím-, statisztikai, művészeti, oktatási, kutatási, természeti, tudományos, egészségügyi, informatikai, kereskedelmi, pénzügyi, kormányzati, szöveges, álló- és mozgóképi, multimédiás és grafikai stb.) adatbázisokra vonatkozóan. A DRMS-ről bővebb információ a MATISZ honlapján (www.matisz.hu) található.

A tervezett szolgáltatások a következők: adatbázis-regisztráció; adatbázis-minősítés; adatbázis internetes publikálása; adatbázis továbbfelhasználás engedélyezése, kiadói tevékenység, adatbázis-értékesítés; adatbázisjogdíj beszedése, adatbázisjogdíj felosztása a jogosultak között; adatbázisok (szövegek,

képek) ellátása másolásvédelmi (időkorlát, mennyiségi korlát, letöltésszám korlát stb.) eszközökkel; adatbázisok (szövegek, képek) jogosulatlan használatának felderítése, és ezek alapján jogdíj beszedése internetes keresőtechnológia használatával; publikációs tanácsadás; jogi tanácsadás.

Az alkalmazott digitális jogkezelési technológia nemzetközi szabványokon alapul, és a Nemzeti Digitális Adattár (NDA) hálózathoz kapcsolódik, így a regisztrált adatbázisok minden érdeklődő és felhasználó számára könnyen és szabványosan (nemzetközi szinten is) kereshetővé és elérhetővé válnak.

Bővebb információ: <http://www.matisz.hu>

/MATISZ-hírlevél, 2004. július/

(V. P. É.)